

Kommunal- og distriktsdepartementet

Deres ref.:
Skriv inn deres referanse

Vår ref.:
023/382163

Oslo 30.11.2023

Ny nasjonal digitaliseringsstrategi – innspill fra Innovasjon Norge

Innovasjon Norge er positive til at regjeringen nå har satt i gang et arbeid med ny nasjonal digitaliseringsstrategi. Vårt innspill retter seg primært mot delene av strategien som omhandler styrket næringsutvikling og grønn og digital omstilling.

Innovasjon Norges oppdrag er å bidra til bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom utvikling i hele Norge. Bedriftens evne til å utvikle og ta i bruk digital teknologi og tilpasse seg digitalisering av markeder og verdikjeder har stor betydning for Norges konkurransevne. Digitalisering er også en forutsetning for bærekraftig verdiskaping og grønn omstilling. Derfor er vi opptatt av å fremme digitalisering i norsk næringsliv, spesielt små og mellomstore bedrifter (SMB).

Vårt hovedbudskap

- Norsk næringsliv vil være en av de viktigste nøklene til å utnytte innovasjonspotensialet i avanserte digitale teknologier og KI. Norske bedrifter har gode forutsetninger for digitalisering. Sterke sektorer (f. eks energi, maritim, marin, helse) besitter betydelige mengder data av en kvalitet som kan danne grunnlag for store nye eksportmuligheter. Samtidig er det betydelige forskjeller i erfaring og kunnskapsnivå. Mange bedrifter, særlig i SMB-segmentet, har begrensede ressurser til nødvendige investeringer og mangler nødvendig kompetanse. En nasjonal digitaliseringsstrategi må legge til rette for digitale kompetanseløft i bredden av norsk næringsliv, og bidra til at grønn og digital omstilling gjensidig forsterker hverandre.

Våre innspill er basert på signaler fra Innovasjon Norges brede og løpende dialog med næringslivet i hele landet. Erfaringen fra denne lyttepost-funksjonen er at norske SMBer samlet sett underinvesterer i digitalisering i et samfunnsøkonomisk perspektiv.

Digitalisering og verdiskaping

IN anser digitalisering som en vesentlig faktor for økt produktivitet, innovasjon, konkurransevne og åpning av nye markeder for norske bedrifter. Samtidig er «digitalisering» et bredt begrep som betegner mange ulike prosesser. Derfor vil vi i denne sammenheng skille mellom *digitalisering* og *digital transformasjon*.

- *Digitalisering* betegner da prosesser hvor digital teknologi benyttes til å effektivisere arbeidsprosesser, automatisere rutineoppgaver og konvertere noe som før var analogt til noe digitalt. Dette kan frigjøre tid og ressurser i bedriftene, forbedre beslutningsprosesser osv. Dette kan gi høyere produktivitet.
- *Digital transformasjon* betegner prosesser hvor digitalisering og nye former for innsamling og bruk av data skaper helt nye forretningsmodeller, produkter og/eller tjenester. Dette

innebærer en mer omfattende innovasjonsprosess hvor innsamling, analyse og bruk av digitaliserte data og teknologier blir en del av bedriftens kjernevirksomhet.

Begge disse prosessene kan bidra til produktivitetsøkning i norske bedrifter. Selv om det foregår utstrakt digitalisering i norske bedrifter, er det samlet sett underinvestering i lys av den internasjonale utviklingstakten på feltet. Datadrevne løsninger er kjernen i en rekke oppstartsselskaper, men digitalisering og digital transformasjon i etablerte bedrifter vil samlet sett ha stor betydning for konkurransekraften og er et felt vi mener trenger risikoavlastning.

Digitalisering stiller nye krav til bedriftenes strategiske ressurser

Mange små og mellomstore bedrifter i Norge har begrensede ressurser til å foreta strategiske investeringer i digital teknologi og kompetanse. Dette svekker egen konkurransekraft, men kan også ha negativ effekt på verdikjedene bedriftene inngår i, eller kunne inngått i.

- **Kompetanse og strategisk perspektiv:** Digitalisering i bedriftene krever ofte ansatte med spesifikke teknologiferdigheter. Behov for denne typen kompetanse blir ofte fremhevet. Mindre bedrifter har større utfordringer med å finansiere og rekruttere slik kompetanse enn større. Samtidig opplever Innovasjon Norge at manglende *strategisk perspektiv* og forståelse av hvordan digitaliseringen utfordrer og skaper muligheter for egen virksomhet er en vel så stor utfordring for digitalisering i SMB-segmentet som tilgang til kompetent arbeidskraft. Igjen er de mindre mer utsatt enn de større: De opplever oftere kapasitetsskvis mellom daglig drift og innsats for strategiske utviklingsprosesser, samtidig som opplevelsen av manglende kompetanse og frykt for feilinvesteringer skaper høy grad av *risikoaversjon* som gjør at bedriftene avstår fra iverksetting av digitalisering.
- **Kapital:** Vi erfarer at oppstartsbedrifter med digitale forretningsmodeller har utfordringer med tilgang til privat kapital fordi denne typen tech-bedrifter gjerne vurderes til å ha lav pantesikkerhet. Etablerte SMBer som vil investere i digitalisering er utsatt for svikt i tilgang til risikokapital grunnet informasjonsasymmetri i markedet. INs lån og tilskuddsordninger kan innrettes mot risikoavlastning.
- **Koblinger og nettverk:** Vi erfarer at digitaliseringsprosesser i bedrifter gjerne skjer i utveksling med andre bedrifter som inngår i samme verdikjede, etablerte eller under etablering. Manglende kompetanse eller kapasitet i en bedrift kan dermed svekke hele verdikjeden. Samtidig er bedriftssamarbeid med felles målsetninger ofte en sterk drivkraft til overføring av kompetanse og digitaliseringsambisjoner mellom bedrifter. Deling av data mellom bedrifter (og offentlige aktører) er ofte en forutsetning for digitalisering og digital transformasjon som hindres av regulatoriske forhold og av utstrakt risikoaversjon. Samarbeids- og nettverksvirkemidler kan styrke tillit mellom bedrifter og bidra til økt delingsvilje.

Kunstig intelligens forsterker behov for strategisk teknologiforståelse

KI og maskinlæring kan bidra til produktivitetsøkning gjennom automatisering av arbeidsformer og prosesser som har blitt ansett som «kunnskapsarbeid». Ifølge tall fra SSBs undersøkelse *Bruk av IKT i næringslivet* (2021) er tilgang på kompetanse den viktigste barrieren for bruk av kunstig intelligens (KI) blant SMBer.

Også i denne sammenheng har behovet for teknologisk ekspertise i bedriftene blitt spesielt vektlagt. Samtidig er det viktig å betone at å ta i bruk og dra nytte av KI-systemer ikke bare krever slik ekspertise – men kunnskap om virksomhetens mål og forretningsmodeller. En effektiv strategi for bruk av KI vil dermed kreve nye former for strategisk forståelse og analysekapasitet som mange SMBer ikke har i

dag. Innovasjon Norge viser for øvrig til vårt tidligere innspill til *Nasjonal strategi for kunstig intelligens* (2020) hvor vi peker på muligheter og utfordringer for norsk næringsliv (bl a. datadeling, ansvarlighet og tillit) som fortsatt gjør seg gjeldende.

Innretting av virkemidler og risikoavlastning

Å øke europeiske SMBers digitale kompetanse og kapasitet er en hovedbegrunnelse for EUs Digital Program (2021 – 2027). Kompetansemangel holdes her frem som en klar markedssvikt som krever offensive offentlige tiltak. På samme måte vurderer Innovasjon Norge det som samfunns-økonomisk lønnsomt at virkemiddelapparatet bidrar med risikoavlastning på områder hvor svikt i tilgang til kapital, kompetanse og samarbeidsnettverk motvirker digitalisering i SMB-segmentet.

Kompetanse: Det er stor ulikhet mellom norske SMBers digitale modenhet, erfaring og kompetansebase. Innovasjon Norge har gjennom flere innspill (blant annet satsingsforslag for 2021, 2022 og 2023) fremmet behovet for økt målgruppetilpassing og klarere arbeidsdeling mellom tilbydere av kompetansetilbud for næringsrettet digitalisering. Innovasjon Norge har f. eks skissert følgende innretting av eget tilbud:

- Grunntilbud for bevisstgjøring og henvisning til egne og andres tilbud for digital kompetanseheving. Tilbys gjennom vår kundedialog, nettbaserte kurs og «En vei inn».¹
- Digitalisering og strategisk forretningsutvikling. Henvisning og eventuell delfinansiering av deltakelse i dedikerte programmer, f. eks EDIH-tilbud og katapulter.
- Kompetanseprogram innrettet mot særlige eksportmuligheter for tech-bedrifter (F. eks INS TEA-program)

Kapital: Finansiell risikoavlastning innrettet mot oppstart og skalering for mulige høyvekstselskap hvor avanserte digitale teknologier er sentralt (KI, dataanalyse, deep tech-bedrifter) og hvor markedssvikt hindrer kapitaltilgang.

Koblinger og nettverk: Vi vil understreke effekten av bedriftssamarbeid i denne sammenhengen. Mange SMBer har begrensede ressurser til å delta i kompetansetilbud i regi av utdanningssektoren. Dette taler for virkemidler som legger vekt på å øke bedriftenes digitaliseringer gjennom kortere kurs- og veiledningstilbud samt fasilitering av praksisnære bedriftssamarbeid forankret i regionene, i tett samarbeid med regionale virkemiddelaktører, kunnskapsleverandører og myndigheter.

- Finansiering av flerbedriftssamarbeid innrettet mot digitalisering i etablerte eller nye verdikjeder, f. eks i forbindelse med sirkulære prosjekter og industrielle symbioser. Innovasjon Norge har i satsingsforslag skissert tematiske prioriteringen, f. eks «Bedriftsnettverk for KI».

Sørge for samspill mellom regionale, nasjonale og EU-virkemidler

Digital Europa: EU-programmene er viktige virkemidler for å fremme innovasjon i næringslivet både i Norge og Europa. Innovasjon Norge ser derfor positivt på norsk deltagelse i Digital Europa-programmet.

Deltagelsen gir mulighet til å forsterke digitaliseringen av det norske næringslivet gjennom tilgang til avansert digital infrastruktur, digital kompetanse og tiltak for å øke anvendelsen av digital teknologi.

¹ Én vei inn er en digital inngang til det næringsrettede virkemiddelapparatet som skal hjelpe bedrifter med å finne riktig hjelp raskere.

Digital gir muligheter for samarbeid med ledende europeiske miljøer, men også nye markedsmuligheter i form av leveranser til det europeiske markedet. Digital kan på denne måten også bidra til målene i den nasjonale eksportsatsingen.

EU ønsker en tettere kobling mellom nasjonale virkemidler og EU-virkemidler. Digital-programmet stiller krav til at nasjonalstatene følger opp med nasjonal medfinansiering i tillegg til betaling av kontingent. Det er derfor viktig å sikre medfinansieringsordninger for at bedrifter, næringsklynger og andre forsknings- og innovasjonsaktør kan ta del i utlysninger. Innovasjon Norge ser positivt på at regjeringen nå foreslår medfinansiering til EDIHene slik at norske bedrifter kan nyttiggjøre seg kapasiteten som bygges opp.

Øvrige EU-programmer og regelverksutvikling

- **Industri 4.0 / 5.0** Regjeringen har gitt SIVA, Innovasjon Norge og Forskningsrådet i oppdrag å vurdere tilbudet til prosjekter innen automatisering og digitalisering i industrien, som ledd i arbeidet med å vurdere en nasjonal industri 4.0 program. Dette arbeidet bør omtales i strategien, og være et konkret tiltak for å øke den næringsrettede digitaliseringen i norsk næringsliv.
- **EUs KI-forordning (Artificial Intelligence Act)** Implementering av EUs KI-forordning i norsk lov vil stille betydelige nye krav til norske bedrifters evne til klassifisering og rapportering knyttet til risikokategoriene for bruk av KI i næringslivet som forordningen etablerer. Dette understøtter behov for en målrettet kompetansesatsing.

Digitalisering og grønn omstilling

EUs Grønne giv («Green Deal») utgjør sammen med Digital-strategien EUs to tvillingstrategier, og svarer på behovene for en grønn og digital omstilling («Twin transition»). EU-kommisjonens politikk baserer seg altså på forutsetningen om at den grønne og digitale omstillingen ikke kan løses uavhengig av hverandre. Digitaliseringen er en viktig forutsetning for å nå EUs mål om å kutte unionens klimagassutslipp med minst 55% innen 2050.

- Innovasjon Norge observerer også hvordan digitalisering er en viktig faktor i norske bedriftskonsortier med sirkulær og grønn industribygging som mål (f. eks prosjekter under Grønn plattform). Deling av data og algoritmer er ofte en forutsetning for måloppnåelse. Regulatoriske forhold og ulik praksis for deling mellom forskingsmiljøer og bedrifter kan også utfordre konsortier hvor Norge ellers har et fortrinn gjennom tillitsbasert samarbeidskultur.

Digitalisering kan både understøtte og komplisere grønn omstilling, og dette er forhold Innovasjon Norge søker å risikoavlaste gjennom våre koblings og nettverks virkemidler (som Grønn Plattform, Klyngeprogrammet og Bedriftsnettverk).

Oppsummering og anbefalinger

Kompetanse

- Ny nasjonal digitaliseringsstrategi bør etablere en egen handlingsplan for økt digitaliseringskompetanse i norsk næringsliv. Kompetanse berører flere sektorer, og utdanningssektoren er sentral. Samtidig har mange norske bedrifter behov for rask og løpende utvikling av digitaliseringskompetanse. Her bør det næringsrettede virkemiddelapparatet ha en sentral rolle, både som direkte leverandør av kompetansetjenester og gjennom finansielle virkemidler som muliggjør kompetanse- og samarbeidsprosjekter i bedriftene.

- En handlingsplan bør reflektere det store spennet i kompetansebehov blant norske bedrifter, og ulike behovsgrader for digitalisering og digital transformasjon. Næringsrettede virkemidler bør innrettes i tråd med dette.

Koordinering

- Strategien bør på en klar måte reflektere eller korrigere etablerte nasjonale strategier for digitalisering og verdiskaping (f. eks Data som ressurs, Nasjonal strategi for kunstig intelligens). Vurdering av disses måloppnåelse, eventuelle hindringer og konkrete oppfølgingsbehov vil være formålstjenlig.
- Strategien bør sikre at det er konsistens og koordinert arbeidsdeling i utvikling og drift av virkemidler for digitalisering og verdiskaping. Dette gjelder mellom nasjonale tilbud, men ikke minst mellom regionale, nasjonale og internasjonale virkemidler. Ambisiøse EU-program for digital transformasjon må underbygges av nasjonale breddetilbud som sørger for å kvalifisere og mobilisere norske bedrifter til neste nivå.

Digitalisering og bærekraft

- Twin transition: Strategien bør reflektere forholdet mellom digital omstilling og grønn omstilling og diskutere hvordan de to prosessene både kan understøtte og motvirke hverandre.
- «Twin transition» og «Industri 5.0» blir toneangivende perspektiver i EUs 10. rammeprogram for forskning og innovasjon, og ny nasjonal digitaliseringsstrategi for bør reflektere dette.

Industri 5.0 representerer en strategi for digitalisering og verdiskaping hvor arbeidstakeres kompetanse og arbeidssituasjon betones sterkt som forutsetninger for gevinstrealisering av de avanserte digitale teknologiene (KI, IoT osv.) som vektlegges det mer teknologifokuserte *Industri 4.0*. Slik sett reflekter utviklingen en klarere betoning av hvordan menneskelige faktorer som perspektiv og kompetanse er nødvendig for en produktiv og bærekraftig kurs for digitaliseringen i samfunnet.

Vi mener Innovasjon Norges innspill reflekterer det samme, og ser fram til videre dialog med departementene om dette.

Med vennlig hilsen
for Innovasjon Norge

Elisabeth Svanholm Meyer
Divisjonsdirektør

Åke Refsdal Moe
Spesialrådgiver

Skriv inn antall vedlegg
Kopi: Nærings- og fiskeridepartementet